

Uzdravovat zdravotnictví není jen věcí systému

Plné znění prohlášení české rady Iustitia et Pax při České biskupské konferenci.

Na letitých sporech o podobu našeho zdravotnictví patří k nejvíce skličujícím okolnostem fakt, že účastníci se často pokoušejí přebít své protivníky poukazem na vztah mezi lékaři a pacienty, aniž by však hlouběji postihli jeho zvláštní rysy. Reformátor nám obvykle podle vlastní názorové orientace vyloží, čím je ekonomická stránka toho vztahu deformovaná, jak mohou návrhy oponentů celou situaci ještě vyhrotit a jak naopak návrh reformátora přispěje ke sbratření pojišťoven, zdravotníků a pacientů. K žádnému smiřování se ale viditelně neschyluje a když se mezi lidmi stočí řeč na příběhy kolem léčení chorob – a ty se postupem doby stávají jedním z nejčastějších témat hovorů – slyšíme namnoze historky plné úzkosti, lidské bídy a někdy i zoufalství, přičemž to smutné není vždy způsobeno ani samotnou nemocí, ani nedokonalým systémem institučních vazeb a finančních toků.

Ty nejsmutnější příběhy vypovídají o vytrácení se lidskosti tam, kde by jí bylo nejvíce zapotřebí. Jejich smutek někdo zkouší vysvětlovat složitostí systému, velikostí nemocnic a pokročilostí techniky, ale to bývá jen uhýbání před problémem. I ve složitém systému velkých nemocnic se sofistikovaným vybavením je možné projevat lidskou úctu a respektovat důstojnost, o čemž každodenně svědčí vzájemné vztahy těch lékařů a pacientů, kteří se nenechali udolat únavou, stereotypem a prestiží pochybných autorit malých světů.

Co těmto osobnostem pomáhá, aby vysoce odborné a provozně náročné prostředí dokázali naplnit ovzduším, jaké povzbuzuje naději přicházejících, trpělivost léčených i obětavost těch, kdo tu vykonávají svá povolání? Nejsou to žádné čáry, návod je jednoduchý. Obtíže jsou ovšem tam, kde lidé neunesou dílčí těžkosti a přestávají čerpat motivující sílu jeho složek – pravdivosti, úcty k druhým a naděje.

Nedorozumění často plyne z toho, že o těchto hodnotách lidé v určitých situacích soudí, že se s nimi zachází jako s dávkováním složek nějakého prostředku. Tolik a tolik pravdivosti, tolik a tolik úcty, tak a tak dlouho odstát. A pak podávat po polévkových lžících. Ale jak pravdivost, tak úcta se nedají odměřovat a dávkovat – ty jsou vnitřním nábojem našeho konání, trvalou nejistotou a nepřestávajícím zápasem o opravdovost. Týká se to pacientů stejně jako zdravotníků a týká se to dokonce i těch, kdo pracují s informacemi a penězi kolujícími ve spleťném světě zdravotnictví.

Pravda každé ze situací v našich zdravotních zařízeních není vyčerpána číslem diagnózy, zvolenou terapií a cenou příslušných úkonů a léků. Na straně pacienta zde vystupují i takové věci jako proměna celého životního obzoru způsobená nemocí nebo naopak chladná kalkulace s kartami zcela jiné hry (o peníze z pojištění, o čas, o situační výhodu aj.), na straně lékaře zase hrají své role únava, provozní nesnáze či odborné spory, časová tíseň nebo hmotné starosti. Jak úžasně lákavá může být představa dané situaci uniknout a zřít se snahy o její hlubší pochopení. S takovým únikem ovšem vyprchává i jakýsi jednotící smysl toho, co děláme a žijeme.

Prastará Hippokratova přísaha i její pozdější obdoby hovoří o úctě k životu i o zasvěcení života službě v této úctě. Chápání jejího závazku by ale mělo být oboustranné. Na jedné

straně lékař – „vděčný za dobrodiní umění, jehož se mu dostalo“ – si je vědom své vlastní potřeby toto umění využívat jakožto zasvěcení, na straně druhé mají ti ostatní respektovat ono zvláštní postavení a vyvarovat se všeho takového jednání, které by mohlo podlamovat vůli lékaře onen posvátný závazek dodržet.

Čeho všeho bývá lékař svědkem? Sliboval, že se nepropůjčí k úkonům nad rámec své kvalifikace, ale my po něm chceme předepisování léků mimo rámec našeho léčení. Zavázal se zachovávat naše bolestná tajemství, ale my na jeho mlčenlivost hřešíme i tam, kde chceme krýt svou nepravdu. Prohlásil, že své povolání bude vykonávat bez zřetele k názorovým či sociálním rozdílům, ale my na něj naléháme, aby bral zvláštní zřetel právě na naši situaci.

Není jednoduché stát tváří v tvář nemoci jako znamením omezenosti našeho pozemského bytí a našich možností s tím bytím nakládat. Také není jednoduché hledat správná slova pro toho, kdo ve své ztížené životní situaci hledá rovnováhu. Stále nás něco svádí věcem uhýbat, pozměňovat jejich souvislosti a význam, vynuocovat si jiné poselství než přinášejí. Je náročné odhadnout, kdy máme po lékařích vymáhat vysvětlení, návrhy dalších vyšetření a léčebných procedur, a kdy máme naopak s trpělivostí a důvěrou nechat další postup na druhých. Ale zvládat tyto tlaky je právě součástí zápasu o opravdovost našeho vlastního života, ať už je nám dáno vyrovnávat se s tou či onou úlohou či těžkostí.

Staré přísloví říká, že lékař léčí a Bůh uzdravuje. Z tohoto základu bychom měli vycházet při zaujímání postojů k léčbě a při rozvíjení vztahů v souvislosti s tím. Usilujme o pokoj a pravdivost v naší životní situaci navzdory tomu, že třeba neodpovídá našim plánům a přáním. Mějme úctu jak k tomu, kdo je vysílen svým trápením, tak k tomu, kdo chce dostát svým vysloveným i vnitřním závazkům. A uchovávejme naději, aniž bychom jí přisuzovali zcela určitý obsah. To, čeho se nadějeme, nemusí být vždy úplné vyléčení či návrat všech fyzických sil a odchod všeho trápení. Následkem cesty podstoupené v duchu úcty, trpělivosti a pravdy se nám totiž může dostat něčeho více – uzdravení našeho bytí.

Václav Malý, pražský světitel biskup
předseda rady Iustitia et Pax v České republice (ČR)

Text byl zaslán následujícím institucím: Senátu Parlamentu ČR – předsedkyni Výboru pro zdravotnictví a sociální politiku RNDr. Aleně Palečkové, Radě vlády pro lidská práva – předsedovi ThMgr. Svatopluku Karáskovi, ministryni zdravotnictví MUDr. Miladě Emmerové, Českomoravské konfederaci odborových svazů – předsedovi Milanu Štěchovi, Asociaci kolegií katolických lékařů – předsedovi doc.MUDr. Petru Hachovi, Odborovému Svazu zdravotnictví a sociální péče ČR – předsedovi RNDr. Jiřímu Schlangerovi, Svazu pacientů ČR – prezidentovi Luboši Olejárovi a Zdravotnickým novinám – šéfredaktořce Mgr. Markétě Mikšové.